

ORNIS FENNICA

1933, II. SUOMEN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA X, N:o 1
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

Toimittajat: Tri *Pontus Palmgren*, Helsinki,
Bulevardi 17, — maist. *Einari Merikallio*, Kerava.

Toimituksen osoite: Tri *Pontus Palmgren*,
Helsinki, Bulevardi 17.

Vuosikerran tilaushinta: Smk. 50:—, ulko-
maille Smk. 50:—

Ilmestyy neljänä vihkona vuodessa.

Redaktörer: Dr *Pontus Palmgren*, H:fors,
Bulevarden 17, — mag. *Einari Merikallio*, Kerava.
Redaktionens adress: Dr *Pontus Palmgren*,
Helsingfors, Bulevarden 17.

Prenumerationsavgift per årgång: Fmk 50:—,
till utlandet Fmk 50:—

Utkommer med 4 häften i året.

Bezugspreis für Abonnenten im Ausland Fmk 50:—

Erscheint mit vier Nummern im Jahre.

Nuorten kihujen, *Stercorarius* Brisson, määräämisestä.

O. HYTÖNEN & D. WIKSTRÖM.

Eri kihulajien nuorten yksilöiden erottamisessa toisistaan kädessäkin tarkastellen on tunnetusti vaikeuksia. Erehtymismahdollisuuksia on kaksi: nuoren leveäpyrstökihun, *St. p. pomarinus* (Temminck), saattaa sotkea suippopyrstökihuun, *St. parasiticus* (L.), sekä viimemainitun ja tunturikihun, *St. longicaudus* Vieillot, voi sekoittaa toisiinsa ¹⁾.

Tottumattomuus on tietysti pääsyynä silloin, kun johdutaan virheelliseen tulokseen. Mutta asiaan vaikuttaa varmaan myös se puute käsikirjoissa, ettei kunkin yllämainitun lajin kohdalla ole erikseen esitetty kaikkia niitä tuntomerkkejä, joihin on kiinnitettävä huomiota, kun nuoruuspukuista yksilöä on määrättävä. Nuoruuspuvulla (Jugendkleid) tarkoitetaan tässä sitä asua, iästä huolimatta, joka nuorella linnulla on, ennenkuin täysikasvuisen tavanomaiset tunnukset höyhenyksen värissä ja pidenneissä keskimmaisissa pyrstösulissa ovat näkyvissä. Lisäksi on eri tutkijoilla tuntomerkeistä ristiriitaisia tietoja; eri seikkoja pidetään tärkeinä, jolloin toisten esittämät katsotaan, joko tarpeettomiksi tai suorastaan pätemättömiksi. Eräs pulman syy lieneekin siinä, että toiset esilletuoduista tuntomerkeistä eivät pidä paikkaansa kaikkiin yksilöihin nähden.

Allekirjoittaneet ovat tutustuneet siihen, mitä eräissä huomattavissa systemaattisissa teoksissa on kirjoitettu edellämainittujen kihulajien nuorten yksilöiden tunnusmerkeistä ja arvostelleet niitä Yliopiston eläintieteellisen museon kokoelmien avulla pitäen silmällä

¹⁾ Isokihu, *St. s. skua* (Brünnich) ei tule kysymykseen.

lajien erottamista. Seuraavassa esitämme tutkimuksistamme yhteenvedon, toivoen, että siitä olisi hyötyä alussamainituissa määramisvaikeuksissa.

Nuoret, pienikokoiset leveäpyrstökihut ja nuoret, suuri-kokoiset suippopyrstökihut muistuttavat suuresti toisistaan. Näiden lajien nuortenlintujen höyhenpuku on niin samanlainen, että siitä on vaikea päätellä kumpi laji on kysymyksessä. Myöskään ei aina näytä olevan aihetta piitata kirjallisuudessa mainituista siiven ja nokan mitoista.

Stercorarius-suvun lajitutkimus-kaavassa on useimmiten mainittu siivenmitat. Ne ovat eri teosten mukaan: leveäpyrstökihulla joko > 330 mm¹⁾ tai > 355 mm²⁾ sekä suippopyrstökihulla vastaavasti < 330 mm³⁾ ja < 355 mm. Siis näiden raja-arvojen välillä oleva siivenpituus, 330—355 mm, kuuluu eri teosten mukaan eri lajille. Se jo osoittaa, että siivenmitasta ei voi läheskään aina tehdä johtopäätöksiä. Erään suippopyrstökihuksi määrätyn nuoren leveäpyrstökihun siipi Eläintieteellisellä museolla on vain 322 mm, joten 330 mm ei näytä olevan minimimitta ainakaan nuorellalinnulla. Eikä se liene myöskään maksimimitta suippopyrstökihulla, sillä museollamme on kolme *St. parasiticus*-♂ ad.'ia, joiden siipi on 340—342 mm.

Nuoren leveäpyrstökihun nokan pituudeksi ilmoitetaan: keskimäärin 35 mm. Museolla mittasimme kahdella nuorella yksilöllä 31,5 ja 32 mm pitkät nokat. Kirjallisuuden mukaan voi *St. parasiticus*uksen nokka olla 32 mm.

Parhaat tunnukset, joista *St. pomarinus*-juv.'in tuntee lienevät sensijaan arvojärjestyksessä seuraavat:

1) Pyrstön keskimmäiset sulat nuorellalinnullakin selvästi pyöreäpäiset (vrt. piirroksen!).

2) Nilkan kilpien reunat ovat huomattavasti koholla ja kilvet verrattain suuret.

3) Jalkojen nivelet voimakkaat.

4) Preparoiduilla, kuivilla yksilöillä on nokan vahanahan väri muuttunut keltaisenvihreänharmaaksi. (*St. parasiticus*ella kellertävänruskeaksi).

¹⁾ LÖNNBERG 1929 s. 772 ja HORTLING 1931 s. 957

²⁾ COLLET 1921 s. 162 ja JÄGERSKIÖLD 1926 s. 398 (J:n lajikuvauksessa silti 345—373 mm).

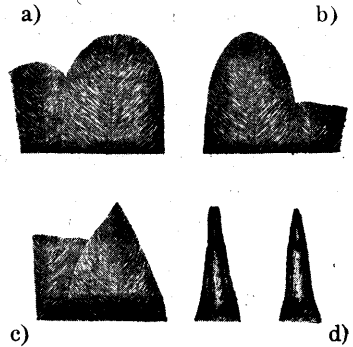
³⁾ HORTLINGilla silti lajikuvauksessa: "♀ vinge, 4 fi. f. 314—333 mm."

Jos nuoret leveäpyrstö- ja suippopyrstökihut joskus saattavat olla vaikeita erottaa toisistaan, niin vielä vaikeammin ovat nuoruuspukuiset suippopyrstö- ja tunturikihut toisistaan erotettavissa. Vanhat *St. longicaudus* ovat kaikki vaaleita, mutta nuoret vaihtelevat melkoisesti ja niissä voidaan huomata kaksi värimuunnosta, tumma ja vaalea. Erottavia seikkoja on esitetty iso joukko.

St. longicaudus-juv.'in höyhenyys tekee harmaamman vaikutuksen kuin *St. parasiticus*-juv.'in, koska edellisellä tavallisesti on harmahtavat reunukset höyhenissä, kun taas jälkimmäisellä on enemmän ruosteenruskeaa.

Muutamat tekijät pitävät varmana erona sitä, että tunturikihulla ai-noastaan kahden ensimmäisen kehittyneen käsisulan kynä on valkoinen, muut selvästi tummemmat, kun taas suippopyrstökihulla vähintään kolmessa ensimmäisessä kehittyneessä käsisulassa on (oljen)valkoinen kynä.¹⁾ Kaikki eivät kuitenkaan hyväksy tätä eroa.²⁾ Museomme yksilöihin (6 *St. parasiticus*-juv.'ia ja 3 *St. longicaudus*-juv.'ia) nähden pitää tämä tuntomerkki kyllä paikkansa.

Nokasta mainitaan useita tuntomerkkejä. Jos yhdistää viivalla silmän, sieraimen ja nokan kärjen, on tämä viiva suippopyrstökihulla jokseenkin suora, jotavastoin se tunturikihulla kaartuu ylöspäin, koska nokan kärki tällä hiukan kohooa.³⁾ COLLET ei kuitenkaan hyväksy tätäkään varmana erona.⁴⁾ Mainitun tarkastelun suorittaminen käytännössä tuntuu epämääräiseltä, koska silmäreikä konservoidussa yksilössä voi olla siirtynyt paikaltaan. — Eräät tut-

a) *St. pomarinus*-juv.'in (Sotkamo 17. X. 1879), b) *St. longicaudus*-juv.'in (Snappertuna 12. X. 1932) ja c) *St. parasiticus*-juv.'in (Östra Tokan 27. IX. 1911) toisen keskimmäisen pyrstösulan kärki sekä d) c- ja b-kohdassa mainittujen nokat ylhäältä katsottuna (kaikki piirroksat $\frac{1}{2}$ luonnonkoosta). Kaikki yksilöt edellisen kesän poikasia ja siis asunsa puolesta toisiinsa rinnastettavia.

¹⁾ HARTERT 1910—22 s. 1764, JAGERSKIÖLD 1926 s. 398, KIVIRIKKO 1927 s. 418 ja HORTLING 1931 ss. 965 ja 969.

²⁾ COLLET 1921 s. 164 ja WITHERBY 1924 s. 790.

³⁾ NAUMANN 1905 s. 318.

⁴⁾ COLLET 1921 s. 164.

kijat pitävät hyvin ratkaisevana lajin toteamiskeinona nokan yleis-
muodon ja mittasuhteitten tarkkailua. *St. parasiticuksella* on suu-
rempi, pitempi ja leveämpi nokka kuin *St. longicauduksella*.¹⁾ Olemme panneet merkille museon nuorissa yksilöissä, että ensimai-
nitulla ylänokan reunat ulkonevat nokan tyvessä suhteellisesti enem-
män kuin kärkiosassa aiheuttaen ylhäältäpäin nokkaa tarkasteltaessa
selvän mutkan sen ääriivioihin; jälkimmäisen nokka sitävastoin
leveenee jokseenkin tasaisesti tyveen päin (kts. piirrosta!). — Vielä
mainitaan nokan tunnuksena *tunturikihun* ylänokan reunoissa
kärjen takana oleva pykälä l. hammas (Ausschnitt oder Zahn), joka
NAUMANNIN mukaan on „erittäin hyvä tuntomerkki, joskaan ei aina
kovin selvä“, mutta joka kokonaan puuttuu suippopyrstökihulta.²⁾
Tämän hampaan olemassaolon arvioiminen tuntuu vaikealta.

Varmimpana tuntomerkkinä COLLET pitää nilkanmittoja.³⁾ Suippopyrstöisellä on nilkanpituus harvoin < 42 mm, tunturikihulla
taas harvoin > 38 mm. Museomme kolmella *St. longicaudus-*
*juv.*illa ei se ole ainakaan > 40 mm. — Yleensäkin ovat tun-
turikihun jalat silminhavaittavasti pienemmät ja heikkorakentei-
semmat kuin suippopyrstökihun. — Jalkojen värissä voidaan
nuorillalinnuillakin vasta-ammuttuna huomata pienempiä eroavai-
suuksia⁴⁾, mutta preparoituna tuskin enää.

Vihdoin mainitaan keskimmäisten pyrstösulkien muoto erotta-
vana tuntomerkkinä. LÖNNBERG sanoo *St. longicaudus-juv.*in kes-
kimmäisistä pyrstösulista, että ne ovat tylppäpäiset (trubbspetsade)⁵⁾.
NAUMANN kirjoittaa *tunturikihu-juv.*ista: „Nuoruuspuvussa . . .
myöskin keskimmäiset pyrstösulat jo pitemmät ja suipommat (länger
und spitziger) kuin edellisellä (*St. parasiticuksella*)“⁶⁾ sekä edelleen
„nuorella ainoastaan vähän pitemmät kuin muut, mutta jo tällöin
jonkunverran terävät (spitz).“⁷⁾ Suippopyrstökihusta hän
taas sanoo: „nuorilla vähän pidentyneet, kapeasti pyörityneet (schmal
zugerundet); vähän vanhemmilla terävämmät (spitziger) . . .“⁸⁾ Jäl-

1) Esim. NAUMANN 1905 s. 318 ja WITHERBY 1924 s. 789.

2) NAUMANN 1905 ss. 318 ja 330.

3) COLLET 1921 s. 164.

4) NAUMANN 1905 s. 330.

5) LÖNNBERG 1929 s. 779. Vrt. myös HORTLING 1932 s. 340: „kärjistään
pyörityneet pyrstösulat. Viimeksi esitetty tuntomerkki lienee yksistään
riittävä ratkaisemaan lajikuuluvaisuuden.“

6) NAUMANN 1905 s. 330. — 7) S—a s. 330. — 8) S—a s. 317.

kimmäisen määrittelyt näyttävät siis olevan ristiriidassa edellisen määrittelyn kanssa. Kaikilla museokappaleillamme on suhde sellainen kuin piirroksessa.

On vaikea sanoa, mitkä yllämainituista tuntomerkeistä ovat pätevimmat erottamaan *St. parasiticus*-juv.'in ja *St. longicaudus*-juv.'in toisistaan. Puolestamme pitäisimme niinä keskimmäisten pyrstösulkien kärjen muotoa, nilkanpituutta ja nokan levenemistapaa.

Kokoelmia, niiden luetteloa ja PALMÉNIN arkistoa käyttäessämme ilmeni väärinmääräyksiä kokoelmissa sekä virheellisyyksiä ja puutteellisuuksia kirjallisuustiedoissa.

Kaksi nuorta *St. pomarinusta*, joista toinen on ammuttu Sotkamossa 17. X. 1879 (kts. piirrosta!) ja toinen Raahessa 19. X. 1906 oli määrätty *St. parasiticus*ksi. Seuraavien *St. pomarinus*-havaintojen ajat ovat väärin Ornitologisk Handbokissa: Sortavala 3. V. 16, Jurmo 1. IX. 20, Sysmä 29. V. 81 ja Taipalsaari 7. VII. 01.

Suomalaisessa lintukokoelmassa olevaa *St. longicaudus*-juv.'ia, joka on ammuttu Kirkkonummen saaristossa Smålandilla lähellä Porkkalaa 4. X. 1884, ei ole mainittu kirjallisuudessa, vaikka se luettelossa on tunnettujen Hattulan (ad., 7. VI. 1899) ja Kirkkonummen (♂ ad., 11. X. 1908) löytöjen välissä rivin etäisyydellä kummastakin. Viimeisin yksilö Etelä-Suomesta, nuorilintu, jonka määrääminen juuri johti allekirjoittaneet syventymään *Stercorariuksiin*, ammuttiin Snappertunan Gästansissa 12. X. 1932. Leht. A. PYNNÖNEN on hyväntahtoisesti antanut tietoomme, että 15. IX. 1931 ammuttiin Pyhäselällä (järvi) Pohjois-Karjalassa nuori yksilö, joka on sillä seudulla täytettynä. Enempää varmoja tunturikihulöytöjä ei olekaan Oulun vesistön eteläpuolelta. Kaikkia ilmoitettuja (esim. juv., Pieksämäki) ei ole voitu ottaa huomioon, sillä paitsi sitä, että nuorissa yksilöissä on helposti saatettu erehtyä, on tieteellisessä nimistössä vallinnut moninkertainen sekasotku voinut aiheuttaa erehdyksen täysikasvuisestakin puheenollen. Varsinkin suippopyrstökihulle kuuluvat nimet *Lestris* ja *St. parasiticus* sekä tunturikihulle kuuluvat nimet *Lestris* ja *St. crepidatus*, joita on käytetty molemmista lajeista, ovat voineet johtaa harhaan.

Zusammenfassung: Die Bestimmung von jungen Raubmöwen. Im Obigen sind die Schwierigkeiten berührt worden, die sich bei der Unterscheidung einerseits von *Stercorarius pomarinus*-

juv. und *St. parasiticus*-juv., anderseits vom letztgenannten und *St. longicaudus*-juv. darbieten. Hierbei sind die wichtigsten systematischen Handbücher sowie die Sammlungen des Zoologischen Museums der Universität Helsinki benutzt worden. Die in der Literatur für die Flügel- und Schnabellängen der zwei erstgenannten Arten angegebenen Masse sind betreffs der Jungvögel wenig zuverlässlich. In unseren Sammlungen befindet sich z. B. ein *St. pomarinus*-juv. (erlegt Mitte Oktober), dessen Flügellänge nur 322 mm beträgt (bei drei *St. parasiticus*-♂ ad. war der Flügel 340—342 mm) und die Schnabel 32 mm. Für die drei *St. longicaudus*-juv-Individuen unseres Museums gelten die folgenden Kennzeichen völlig: die Abrundung der Spitze der mittelsten Steuerfedern (vgl. Fig.), der Längenunterschied der Tarsen und die zwei weissen Handschwingschaften; auch die geringe Dicke der Schnabelbasis ist sehr augenfällig (vgl. Fig.) — Südlich der Oulunjärvi-See (Uleåtråsk) liegen aus Finnland bisher folgende 5 Funde von *St. longicaudus* vor: juv., Kyrkslätt, Småland 4. X. 1884 (früher unbekannt), ♂ ad., Kyrkslätt 11. X. 1908 und juv. Snappertuna, Gästans 12. X. 1932 (noch nicht in Handbüchern), alle an der Küste des Finnischen Meerbusens, sowie ad., Hattula 7. VI. 1899 (im Innern des Südfinnlands) und juv., Pyhäselkä-See 15. IX. 31 (in Nord-Karelien; früher unbekannt).

Kirjallisuusluettelo. COLLET, R., 1921, Norges Fugle. Ørjan Olsen under Medvirking af A. Landmark. Tredje Bind Kristiania. — HARTERT, E., 1910—22, Die Vögel der Paläarktischen Fauna, Band II Berlin. — HORTLING, I., 1931, Ornitologisk Handbok V. Helsingfors. — HORTLING, I., 1932, En ung fjällabb, *Stercorarius longicaudus* Vieillot, skjuten i Finska viken. Finlands Jakt- & Fisketidskrift 1932 s. 338—340. — JÄGERSKIÖLD, L. A., ja KOLTHOFF, G., 1926, Nordens Fåglar under medverkan av Rud. Söderberg Stockholm. — KIVIRIKKO, K. E., 1927, Suomen Linnut, Toinen osa. Porvoo. — LÖNNBERG, E., 1929, Svenska Fåglar. Efter naturen och på sten ritade av M., W. och F. von Wright. Med text av professor Einar Lönnberg. Stockholm. — NAUMANN, 1905, Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas. Neu bearbeitet. XI Band. Gera Untermhaus. — REICHENOW, A., 1913 Die Vögel. Handbuch der system. Ornithologie. Erster Band. Stuttgart. — WITHERBY, H. F., y. m., 1924, A. Practical Handbook of British Birds. Vol. II. London. — WRIGHT, M. v. ja PALMEN, J. A., 1873, Finlands foglar. Senare afdelningen. Helsingfors.